

ویژگی‌های شاکران در قرآن کریم

دکتر حامد هوسینی
مدرس و پژوهشگر مسائل فقهی و حقوقی

قرآن کریم مبتنی بر علم حق تبارک و تعالی است و از دوقطبی بودن انسان‌هایی‌حق‌ودیگری‌باطل‌سخن گفته‌است. این سخن درحقیقت برای انتخاب بهترین مسیر برای انسان‌هاست. انسان‌هایی که‌به‌ظواهر دنیاگرایش داشته‌باشندوزیبایی‌های‌ظاهری‌وزودگذران‌ها را‌بفریب، بدیهی‌است که‌در مسیر شیطان که‌تزیین‌کننده‌ونمایشگرزیبایی‌های‌گمراه‌کننده‌است، قرارمی‌گیرند. خدای تعالی این رفتارشیطان را‌گوشزد کرده‌است، به‌ویژه‌در باره انسان‌هایی که‌خوشیدارپرستش می‌کردند. خداوند در قرآن می‌فرماید: «شیطان اعمال‌شان را‌زینت می‌دهد‌درنتیجه به‌این‌وسيله‌موجب‌جلوگیری‌از به‌راه‌است‌رفتن‌خوشیدپرستان می‌شود و اجازه نمی‌دهد که هدایت شوند.» (نمل/۲۴).

یکی از مواردی که موجب می‌شود شیطان اجازه ندهد انسان‌ها از نعمت‌های الهی بهره‌مند شوند، شکرگزاری و تشکر نکردن از فراوانی نعمت‌هایی است که خدای تعالی به انسان بخشیده است. مهم‌ترین نعمت الهی که ویژه انسان است، عبارت از قلب برای تفقه و اندیشیدن و چشم برای بصیرت‌یافتن و گوش برای فهم صحیح و شنیدن معنای حقایق است. «و خدا شما را از بطن مادران بیرون آورد، در حالی که هیچ نمی‌دانستید و به شما گوش، چشم و قلب بخشید تا مگر (دانا شوید و) شکر (این نعمت‌ها) به جای‌آی‌آورد.» (نحل/۷۸).

در کلام دیگری از حق تعالی آمده است: «یکی از موارد رحمت حق تبارک و تعالی، شب و روز است که در شب به آرامش و استراحت بپردازید و در روز به دنبال فضل و گشایش روزی بروید، همه این‌ها باشد که انسان شکرگزاری کند.» (قصص/۷۳). آیه شریفه دیگر همین معنا را بیان فرموده و گفته که خدای تعالی دارای فضلی است که منتظر فضل دیگران نیست، ولی با همه این‌ها انسان‌ها شکرگزار نیستند. (غافر/۶۱).

در داستان حضرت سلیمان^(ع) که درخواست کرد تخت بلقیس ملکه سبا را در نزدش حاضر کنند، یکی از کسانی که در خدمتش بود گفت که من قبل از آنکه چشم بر هم‌بزنی تخت بلقیس را حاضر می‌کنم و البته این چنین کرد و در ادامه گفت: این از فضل پروردگار من است که مرا بیازماید که آیا شاکر خواهیم بود یا کفران نعمتش می‌کنم و البته کسی که شکرگزار باشد، شکرگزاری‌اش برای خودش خواهد بود (چرا که شکر موجب افزون شدن نعمت‌های الهی خواهدشد) و کسی که شکرگزار نباشد کافر است.» (نمل/۳۸و۳۹ و ۴۰). پس شکرگزاری نکردن موجب کفران نعمت است و شکرگزار نبودن مساوی با کفر خواهد بود البته نه کفر در الوهیت، بلکه کفر در اطاعت که البته این مقدار هم اندک نیست، چرا که گاهی موجب رانده‌شدن از درگاه الهی خواهد شد، چنان که شیطان به‌دلیل تکبر و حسادت، کفر در اطاعت ورزید، در نتیجه از درگاه الهی رانده و از صف ملائکه بیرون رانده شد و دیگر توفیق اطاعت و عبادت الهی را نیافت.

در قرآن کریم دو چیز وعده داده شده است که اگر این دو در میان انسان‌ها وجود داشته باشند، هرگز خدای تعالی آنان را در عالم دنیا به انواع عذاب‌های طبیعی و غیر آن عذاب نمی‌کند و آن دو عبارت است از شکرگزار بودن و ایمان. آیه شریفه الهی می‌فرماید: «خداوند متعال به عذاب‌تان اقدام نمی‌کند، اگر شکرگزار و ایمان آورده باشید.» (نساء/۱۴۷)

و نیز در آیه شریفه دیگر می‌فرماید: «ای پیامبر تا مادامی که تو در میانشان هستی خداوند آنان را عذاب نمی‌کند و نیز تا زمانی که استغفار کنند، خدای تعالی آنان را عذاب نخواهد کرد.» (انفال/۲۳)

به همین دلیل مرحوم علامه مجلسی در بحارالانوار در جلد ۶۸ ص ۴۹ از قول شیخ طوسی در کتاب الامالی (یعنی مجالس) از قول امام صادق^(ع) و آن حضرت از پدرانش از قول امیرالمؤمنین علی^(ع) نقل کرده است که فرمودند: چهار چیز است که به نفع مردم خواهد بود، یکی ایمان و دوم شکر که در آیه شریفه سوره النساء بود و سوم استغفار که در آیه شریفه سوره الانفال بیان شد و چهارم دعا که در آیه شریفه می‌فرماید: (ای پیامبر) «بگو پروردگارم برای شما هیچ ارجی قائل نیست اگر دعای شما نباشد...» (فرقان/۷۷) پس دعا انسان‌ها را این‌شاء... نزد خداوند متعال ارجمند می‌کند. بنابراین یکی از مواردی که در صورت انجام‌ندادنش انسان را به ورطه کفر می‌کشاند و در صورتی که انجام دهد، عذاب را از خودش و دیگری که با او هستند و یا او در جمع دیگران وجود دارد، برطرف می‌کند، عبارت از شکر و شکرگزاری از نعمت‌های الهی و یادآوری نعمت‌های خدای تعالی است. شکر نعمت، نعمت افزون کند

کفر، نعمت از کفت بیرون کند

و این چنین بود حال مردمان گذشته که بی ادبی کردند در برابر نعمت‌های الهی، چراکه مائده آسمانی بدون خرید و فروش و گفت و شنید برایشان می‌رسید، ولی شاکر نبودند و نعمت‌های الهی منقطع شد.

از خدا جوییم توفیق ادب

بی ادب محروم گشت از لطف رب

بی ادب تنها نه خود را داشت بد

بلکه آتش در همه آفاق زد

در میان قوم موسی چند کس

بی ادب گفتند کو سیر و عدس

منقطع شد خوان و نان از آسمان

ماند رنج زرع و بیل و داسمان

بیرس و بدان

حکم تقلب

در این ستون به پرسش‌های شمارد باره حکم مسائل مختلف از نظر شرعی پاسخ خواهیم داد. شما مخاطبان گرامی می‌توانید با ارسال پیامک پرسش‌های خود به شماره ۰۷۲۸۹ تا ما در ارتباط باشید.

● حکم تقلب کردن در دوران تحصیل چیست؟ اگر در دوران تحصیل تقلب کرده و به مرحله بالاتر رقییم، آیا حقوقی که در موقعیت شغلی دریافت می‌شود حرام است؟

● آیتا... العظمی خامنه‌ای:

باید از کار گذشته اظهار پشیمانی و ندامت کند. همچنین تصمیم بر تکرار نکردن آن در آینده را بگیرد و اینکه آیا حقوقی که می‌گیرد حرام است یا حلال است؟ اگر در حال حاضر در جایی که استخدام شده است، معلومات در همان حدی که لازم است داشته باشد و تمام شرایط استخدام را داشته باشد، اشکالی ندارد و حقوقی هم که می‌گیرد مانعی ندارد، هر چند تقلبش کار درستی نبوده است. ولی یک نکته را باید توجه داشت: اگر در تقلب حق کسی ضایع شود، مثلاً برای مقطع دکترا پنج نفر را می‌خواسته‌اند پذیرش کنند و این فرد با تقلب نمره کسب کرده و اگر تقلب نمی‌کرد نمره لازم را کسب نمی‌کرد و فرد دیگری پذیرش می‌شد، پس حق آن فرد ضایع شده است. اینجا باید رضایت آن طرف را که حقتش ضایع شده است، جلب کند.

● آیتا... العظمی سیستانی:

تقلب حرام است ولی اگر از نظر تخصص و توانایی انجام کار در حد مطلوب باشید، حقوق حلال است. ولی اگر تخصص لازم را در رابطه با کاری که به شما واگذار می‌شود نداشته باشید، پذیرفتن آن کار جایز نیست.

● آیتا... العظمی مکارم شیرازی:

در صورتی که در یکی دو ماده درسی تقلب کرده باشد، هر چند کار خلاف کرده است، ولی مدرک گرفته و ادامه تحصیل داده، استخدام با آن مدرک اشکال ندارد.

● آیتا... العظمی بهجت:

باید آن درس را جبران کند. اگر وظیفه آن شغل را به خوبی انجام دهد، حقوقش حلال است.

● آیتا... العظمی صافی گلپایگانی:

تقلب در هر امری جایز نیست در فرض سؤال اگر شخص یادشده از عهده وظایف مربوط به شغلش کاملاً برمی‌آید و از این بابت کمبودی ندارد، استخدام ایشان و حقوق دریافتی اشکال ندارد، هر چند با تقلب مرتکب خلاف شده‌باشد. وا... العالم.

در گفت و گو با حجت الاسلام و المسلمین بهاری مطرح شد

راه‌های استجابت دعا

بیان آنچه در آداب و شرایط دعا کردن مهم است

ساحل کریمی‌ا

درددل کردن با خدا یا بردن دست نیاز به سوی آفریدگار زمین و آسمان و پروردگار جهانیان، لذتی وصف‌نشدنی دارد چرا که رشته امید انسان به درگاهی گره زده می‌شود که اگر خلوص نیت در ارتباط با خداوند عالِمیان برقرار باشد، دست‌ردی بر سینه نمی‌نشیند و از این درگاه دست خالی بیرون نمی‌آید. بی‌تردید امید به فضل الهی و حسن ظن به ذات مقدس حق تعالی است که انسان را به سمت وسوی دعا و درخواست از خداوند عالِمیان می‌کشاند، چرا که می‌دانیم ناامیدی از اجابت دعایمان توسط خداوند گناهی بزرگ است. حجت‌الاسلام و المسلمین ابراهیم بهاری در گفت‌وگوی پیش‌رو مهم‌ترین شاخص‌های آداب و اهمیت دعا نزد خداوند متعال را تشریح کرده است.

حجت‌الاسلام و المسلمین بهاری

اگر کسی می‌خواهد دعایش مستجاب شود کسبش را پاک کند، لقمه حرام مانع استجابت دعاست.

خداوند مشتاق شنیدن صدای دعاکنندگان است

خداوند در حدیث قدسی می‌فرماید: اگر فراری‌ها (کسانی که روی گردان شدند) بدانند که من چقدر مشتاق آن‌ها هستم (شما که فراری نیستید شما که با پای خودتان آمده‌اید، شما که همه جا حاضر هستید، شما که هیچ، اگر فراری‌ها بدانند که من چقدر مشتاق آن‌ها هستم) «لماتو شوقا، از شدت شوق و شعف جان به جان آفرین تسلیم می‌کردند. بی‌تردید باید از پذیرش دعایمان نزد خداوند متعال امیدوار باشیم که خداوند متعال بنا به آگاهی و مصلحت ما، سرانجامان را ختم به خیر می‌کند.

دعای همراه با تضرع، انسان را به خدا نزدیک می‌کند

مرحوم کلینی در کافی شریف نقل کرده‌اند که امیرالمؤمنین^(ع) دو مهمان داشتند به نام حبه و نوفل بکالی، مهمانان امیرالمؤمنین^(ع) در صحن دارالاماره مشغول استراحت بودند. شب از نیمه گذشت و صدای گریه جان‌سوز امیرمؤمنان^(ع) این دو مهمان را بیدار کرد. آن دو مهمان می‌گویند: امیرمؤمنان^(ع) در حالی از اتاق بیرون آمدند که در اثر شدت گریه با کمک دیوار از پله‌ها پایین می‌آمدند و آیات پایانی سوره آل عمران را که مقدمه نافله شب است تلاوت می‌کردند. «الذین یتفکرون فی خلق السموات و الارض ربنا ما خلقت هذا باطلا...» به این دو مهمان رسیدند و فرمودند: خواب هستید یا بیدار؟ عرضه داشتند آقا چه خوابی؟ ناله جان‌سوز شما برای کسی خواب نمی‌گذارد، ما هم داریم گریه می‌کنیم. امیرالمؤمنین^(ع) فرمودند: گریه کنید، قطره‌ای اشک از خوف خدا دریاهایی از آتش را خاموش می‌کند و انسان را به خدا نزدیک می‌کند.

لقمه حرام مانع استجابت دعاست

در روایات فراوانی آمده است: «من اراد ان یستجاب له فلیطب کسبه ولیخرج عن مظالم الناس» اگر کسی می‌خواهد دعایش مستجاب شود، کسبش را پاک کند. لقمه حرام مانع استجابت دعاست. «ولیخرج عن مظالم الناس» اگر می‌خواهیم دعای ما مستجاب شود، اگر می‌خواهیم خدا به ما نظر عنایت کند، فرمودند: کسی که حق الناس به گردنش است باید جبران کند. همچنین سهل بن سعد ساعدی، صحابی رسول خدا^(ص)، در مسجد النبی اشاره کرد به منبر پیامبر^(ص) و گفت: مسلمان‌ها این منبر را ببینید من صحابی پیامبر^(ص) هستم و ۱۰ سال در مدینه پای منبر رسول خدا^(ص) بودم. به یاد ندارم پیامبر^(ص) از این سه پله منبر بالا رفته باشد، الا اینکه این آیه را تلاوت کند: «ما جلس رسول الله علی هذا المنبر قط الا تلا هذه الایه یا ایها الذین آمنوا اتقوا الله و قولوا قولا سدیداً» مؤمن تقوا داشته باش و حرف خوب بزن، اگر زبان ما گناه کرده است اگر حق الناس به گردن ماست باید جبران کنیم، این موضوع نشان می‌دهد که دعا وقتی در زندگی ما اثر می‌گذارد و مستجاب می‌شود که لقمه حرامی نخوریم و حق الناسی به گردن نداشته باشیم.

دعایمان عام باشد تا مورد رحمت خدا قرار بگیریم

در روایت داریم فردای قیامت هنگامی که نفخ صور می‌شود و انسان‌ها سر از قبر برمی‌دارند «کل من يقوم من قبره» هر کسی که سر از قبر برمی‌دارد می‌گوید: «اللهم ارحمنی» خدا یا به من رحم کن، می‌دانید چه جواب داده می‌شود؟ «فیقال له» به آن‌ها گفته می‌شود که «لان رحمتم فی الدنیا لترحمون الیوم، اگر در دنیا رحمت و لطف شما شامل حال دیگران شد امروز رحمت خدا شامل حالتان می‌شود. روایات فراوانی داریم که «ارحم ترجم، التماس می‌کنند: «اللهم ارحمنی، لان رحمتم فی الدنیا لترحمون» رحم داشته باشیم به یکدیگر، دعایمان عام باشد برای همه دعا کنیم فقط برای خودمان دعا نکنیم و این برای استجابت دعای ما مؤثر است.

دعا باید توأمان با بیم و امید باشد

خداوند متعال در قرآن کریم براین موضوع تأکید می‌کند که برای استجابت دعا حتما لازم است حالت خوف و رجا وجود داشته باشد، «وَ ادْعُوهُ خَوْفًا وَ طَمَعًا إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِینَ، با بیم و امید او را بخوانید که رحمت خدا به نیکوکاران نزدیک است. ضمن اینکه بهتر است در ساعاتی خاص دعا کنیم. چنانچه در قرآن ذکر شده است: «یَذْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْعُدَاةِ وَ الْعِشْی» کسانی که پروردگار خود را بامدادان و شامگاهان می‌خوانند. آنچه در قبول شدن دعا مهم است، این است که در دعا فقط خدا را بخوانیم، نه خدا و دیگران را در کنار هم و کلید حل مشکلات و برآورده شدن حاجاتمان را فقط خداوند بدانیم. «ادْعُونِی» (البته شفیع قرار دادن پیامبر^(ص) و اهل بیت عصمت^(ع) شراکت در دعا نیست، بلکه در اینجا نیز فقط خداوند خواننده می‌شود و فقط از خداوند تقاضا می‌شود، ولی شفیع آورده می‌شود.)

دعاکننده از اسمای الهی بهره بگیرد

قطع به یقین اگر خداوند متعال را به نام‌هایش بخوانیم و با توسل به نام‌های پربرکت خداوند دعا کنیم، هر آینه به استجابت دعایمان نزدیک‌تر می‌شویم. چرا که در قرآن آمده است «وَلِلَّهِ الاسماء الحسنی فادعوه بها». البته باید به یاد داشته باشیم قبل از دعا مدح و ثنای خداوند را بگوییم. آن‌چنان که ایوب نبی^(ع) دعا کرد و پروردگارش را ندا داد: «به من آسیب رسیده است و تویی مهربان‌ترین مهربانان، این‌گونه بود که خداوند دعای او را اجابت کرد و آسیب وارده بر او را برطرف کرد و خانواده‌اش را دوباره به وی عطا کرد تا رحمتی از جانب ما و عبرتی برای عبادت کنندگان باشد.

دعایی که با بسم... الرحمن الرحیم شروع شود، رد نمی‌شود

امام صادق^(ع) فرمودند: هر که دعایی کند و نام پیغمبر^(ص) را نبرد، آن دعا بالای سرش (چون پرنده‌ای) بچرخد و چون نام پیغمبر^(ص) را ببرد، دعا بالا رود. ابتدا و انتهای دعا، صلوات بر محمد و آل محمد بفرستد و نیز ذکر کرده‌اند: هر که به درگاه خدای عزوجل حاجتی دارد، باید با صلوات بر محمد و آل ایشان شروع کند و سپس حاجت خود را بخواهد و در آخر هم با صلوات بر محمد و آل محمد پایان دهد، زیرا که خدای عزوجل کریم‌تر از آن است که دو طرف دعا را بپذیرد و وسط دعا را واگذارد و به اجابت نرساند، زیرا صلوات بر محمد و آل محمد محبوب نیست و بدون هیچ حجابی بالا می‌رود و قبول می‌شود.